

Delicate kunst met Toscaanse flair

In de voetsporen van porseleinkoning Carlo Ginori

Dit jaar is het 275 jaar geleden dat het wereldberoemde porselein van het bedrijf Richard Ginori het licht zag. Net buiten Florence wordt in het oudste fabrieksmuseum van Italië die historie levend gehouden. En niet alleen voor museumbezoekers. De historische collectie dient ook als inspiratiebron voor de decorateurs van deze tijd.

TEKST HUIB AFMAN | FOTOGRAFIE LOU HUIJS | ARCHIEFBEELDEN RICHARD GINORI 1735

Bij haar collectie *Prova Prima* (2010) liet Paola Navone zich inspireren door schilderspaletten.

Fruitschaal Anreiter.

Vergeet de grandeur van de Piazza della Signoria of de intieme charme van Oltrarno met zijn pompeuze Palazzo Pitti. Sesto Fiorentino, de westelijke uitloper van Florence, heeft in de verste verte niet de rijke historie waarin het stadshart is ondergedompeld. Op het eerste gezicht althans, want in de wijk gaat een levendig stukje historie verscholen dat van groot belang is geweest voor de economische groei van de stad. Met name in de 19de eeuw begon Florence te floreren door de erfenis van de Toscaanse Markies Carlo Ginori: Europees porselein met een typisch Toscaanse touch. Voor velen een minder bekend hoofdstuk uit de Florentijnse geschiedenis, maar de echte keramiekexpert weet wel beter. Florence is niet alleen de wieg van de Renaissance, maar het is ook de bakermat van het wereldberoemde porselein van Richard Ginori.

Wasmodellen

Als stadsbus linea 2 wegrijdt, doemen aan de Via Pratese de contouren op van het Museo Richard Ginori della Manifattura di Doccia. Na een rit van 45 minuten vanaf het stazione Santa Maria Novella volgt een schril contrast met het pittoreske cen-

Beroemd is een serie porseleinen snuifdozen. Ginori, een groot kunstliefhebber, ontwierp de bijzondere collectie

trum. Het langgerekte museum, dat in de jaren zestig door architect Pier Niccolò Berardi werd ontworpen om het laat negentiende-eeuwse Museo di Doccia te vervangen, vormt een ultramoderne stijlbreuk met de historische rijkdom uit het stadshart. De gevel is kleurloos, alleen in de museumtuin breekt een kortgewiekt gazon met cipressen de sobere eenvoud. Maar het grote contrast met de binnenstad kan ook worden geïnterpreteerd als illustratief voor de vertaalslag die de nazaten van Ginori op een eeuwenoud product zijn gaan toepassen: porselein kan zich alleen handhaven als het zich blijft aanpassen aan de tijdsgeest. Museumcurator Oliva Rucellai weet dat dit net zo'n kunst is als het vervaardigen van het witte goud zelf. Om die reden beslaat het museum twee afdelingen. Op de eerste verdieping

bevindt zich de historische collectie, terwijl op de begane grond het moderne assortiment te bewonderen is. De porseleinbakkers in de nabijgelegen fabriek kennen het geheim, net als de decorateurs in de ateliers. Het museum is van levensbelang. De historische collectie vormt een onuitputtelijk magazijn van kennis; van de wasmodellen en bronsafgietsels tot de oxide-kleurstalen, de gedocumenteerde technieken en de designs. Tot op de dag van vandaag wordt er hier gespiekt, om de huidige collectie porselein vorm te geven of nieuw leven in te blazen. De weeïge lucht van natte kalk die in de ateliers hangt, ruikt tegenwoordig niet anders dan 275 jaar geleden. Alleen is de fabriek blijven evolueren.

Angorageiten

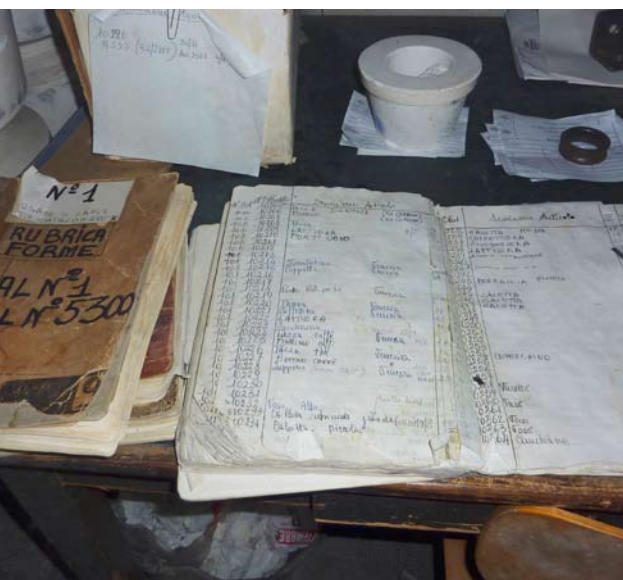
De Toscaanse Markies Carlo Ginori (1702-1757) leverde een goed voorbeeld van de opvatting dat elk gouden idee wordt geboren uit een inspirerende ontdekkingstocht door het leven. Als lid van een vooraanstaande Florentijnse familie gold Carlo Ginori als een notabele, die zich tijdens zijn leven zou ontpoppen als een hoofdrolspeler in het politieke, economische en culturele leven van het achttiende-eeuwse Toscane. Op 32-jarige leeftijd werd hij senator, om na de val van de Medici toe te

treden tot de raad van regenten. In 1746 werd hij gouverneur van Livorno, maar daarvoor hadden zijn ondernemende geest en avontuurlijke enthousiasme al geresulteerd in tal van pogingen om de Toscaanse economie een impuls te geven. Zo verkende hij de mogelijkheden van het fokken van angorageiten, het kweken van koraalvissen en het telen van exotische gewassen. De grenzen hielden immers niet meer op bij Europa. De Verenigde Oost-Indische Compagnie had de weg naar Azië vrijgemaakt en mensen met een ondernemende geest begonnen de handelswaar van de Nederlandse onderneming in een ander perspectief te zien. Vooral één van de meest kostbare producten uit Azië: wit en blauw China. Ginori, die zich inmiddels in zijn vrije tijd in scheikunde en natuurkunde was gaan verdiepen, zag een kans: waarom zou hij niet in Italië kunnen maken, wat men uit China haalde? De juiste receptuur voor het maken van de felbegeerde porseleinpasta vormde lang een obstakel. Maar toen de Duitser Johann Friedrich Böttger in 1710 ontdekte dat naast veldspaat en kwarts het ontbrekende ingrediënt kaolien was, lag de weg voor het experiment open.

Snuifdozen

Ginori startte in 1735 een kleinschalige porseleinfabriek in Doccia, net buiten Florence. Het bleek een gouden zet. Europees porselein werd in rap tempo een statussymbool, dat door de zeldzaamheid ervan erg gewild was en daardoor in prijs het exotische wit-blauwe porselein uit China voorbijstreefde. De eerste ovens plaatste Ginori aan de voet van de beboste Morel Monte, zodat hij nooit om stookhout verlegen zat. Op zoek naar kaolien kamde hij vervolgens heel Toscane uit, hij trainde de porseleinbakkers, stelde de decorateurs aan, bepaalde de technieken en zag per-

Met de klok mee: Gio Ponti, beker Alato; Paola Navone: klassieke roos (1745), anno 2010; beker van Gio Ponti; Donatella-motief; beker van Gio Ponti; tabacchiera.

Atelier en historisch archief; droogfase; reinigingskwasten voor de *finishing touch*.

soonlijk toe op de artistieke kwaliteit van de productie. Voor het vervaardigen van porseleinen beeldhouwwerken maakte hij gebruik van de beste wasmodellen en afgietsels die in Florence verkrijgbaar waren. Hij haalde ze uit de ateliers van de erfgenamen van belangrijke Florentijnse barokke beeldhouwers als Foggini en Soldani. Daarmee werd het porselein al vanaf het prille begin verankerd in de Florentijnse artistieke traditie. Beroemd is een serie porseleinen snuifdozen. Ginori, zelf een verwoed verzamelaar en groot kunstliefhebber, ontwierp de bijzondere collectie. Geïnspireerd door de portretten van beroemde personen, die waren afgebeeld op een verzameling cameeën, maakte hij op de snuifdozen gebruik van hun beeltenis. Hij categoriseerde ze in groepen: keizers, dichters, strijders en filosofen. Ginori gebruikte vaak de *stampino*-methode. Deze techniek, waarbij een vel papier met een geperforeerde afbeelding als mal diende om met verf een haarscherpe tekening op het porselein te stanzen, was niet alleen mateloos populair bij de afnemers, maar had ook een extra voordeel: gewone werklui konden binnen een mum van tijd de prachtigste decoraties aanbrengen.

Na vijf generaties Ginori fuseerde de fabriek in 1896 met een grotere keramiekfabriek uit Milaan: de Società Ceramica Richard. De fusie die deels het gevolg was van de Industriële Revolutie, veranderde ook de naam van het product

in zijn huidige naam: Richard Ginori 1735. Door verbeterde ovens en productietechnieken werd het porselein met zijn typisch Toscaanse signatuur plotseling bereikbaar voor het grote publiek. Eerst middels de levering van complete serviezen voor vooraanstaande hotels, niet veel later in de vorm van ontbijtsetjes voor het hele gezin. Hoewel de basis onveranderd bleef, werd het jasje aangepast aan de tijd. Gio Ponti, die als artistiek directeur aan de fabriek was verbonden, bewees dat misschien wel het beste tussen 1923 en 1930. Zijn eclectische interpretatie van de internationale Art Deco-stijl voerde hij stelselmatig door in een collectie. Hij onderwierp ondermeer een serie koppen met afbeeldingen die zinspeelden op de wereld van sport en avontuur, zoals het oerwoud, het circus, skiërs, zeilboten, luchtballonnen en zelfs vliegtuigen. Hij boorde tal van nieuwe inspiratiebronnen aan, waarmee hij niet

Het porselein is met de tijd meegegaan, maar tegelijkertijd stijlvol gebleven op een typisch Toscaanse manier

alleen de vorm en decoratie van het keramiek onder handen nam, maar ook de catalogi en de huislogo's. In 1950 werd het oorspronkelijke fabrieksterrein ingewisseld voor het huidige terrein in Sesto Fiorentino, waar ook het nieuwe museum herrees. Het is dan ook niet zonder reden dat hier een apart gedeelte aan Ponti's radicale inbreng is gewijd.

Designerporselein

Veel van de documenten, schetsen en catalogi die de historie van de porseleinfabriek documenteren, zijn zorgvuldig bewaard gebleven. Toch is niet alles rococo en art-deco dat de klok slaat. Als we een *sample book* uit het interbellum doorbladeren, stuiten we opeens op een leuke verrassing: afbeeldingen uit het verhaal van Pinokio, klaar om het servies mee op te vrolijken. Dat blijkt allesbehalve een vergissing te zijn. Conservator Oliva Rucellai kent de markante anekdote als geen ander. De avonturen van Italië's nationale mascotte werden in Sesto Fiorentino geboren en de familie van schrijver Carlo Collodi (pseudoniem voor Carlo Lorenzini) was geen onbekende in de fabriek. De vader van de auteur was de kok van Lorenzo Ginori Lisci, die midden negentiende eeuw de scepter over de fabriek zwaaide. En Paulo Lorenzini, de broer van Collodi, was manager van de fabriek. Het verhaal doet dan ook de ronde dat sommige plaatsen in het boeken werden geïnspireerd door deze omgeving. En er zouden zelfs fabrieksar-

beiders zijn geweest, die ideeën voor verhalen aandroegen.

Vandaag de dag is Richard Ginori 1735 nog steeds vermaard om zijn elegante schoonheid en extreem hoge kwaliteit. Wat het bijzonder maakt, is dat het porselein met de tijd is meegegaan, maar tegelijkertijd stijlvol is gebleven op een typisch Toscaanse manier. Het is niet buitensporig weelderig gedecoreerd, maar kent een schoonheid die dezelfde puurheid uitstraalt als de authentieke Florentijnse kunst. Hoe die traditie van 275 jaar zich naar het heden vertaalt, is zichtbaar in de moderne collecties. Daarin is vooral veel ruimte voor de ontwerpers van deze tijd. Zo werkte Richard Ginori 1735 onder meer samen met Oscar de la Renta en Missoni, om daarmee een stuk exclusief designerporselein in de markt te zetten. Ook illustratief is de samenwerking met een aantal internationale kunstenaars. Bij het vervaardigen van een nieuw servies lieten zij zich bewust inspireren door het museum en de fabriek. Het resultaat van die missie werd vorig jaar september tentoongesteld tijdens het Ravello-festival. Een voorbeeld hiervan is Paola Navone. Zij gaf het authentieke porselein een nieuw gezicht door letterlijk gebruik te maken van de originele oxidepigmenten die voor de kleur op het porselein zorgen. Ze kopieerde de kleurstalen inclusief de nummering naar een kopje uit het servies. In ander werk maakte ze gebruik van het dessin van La Rosellina, een roze roosje dat rond 1770 een geliefd detail op het Ginori-porselein was. Paola Navone liet zich opnieuw inspireren door het verleden door de Rosellina als uitgangspunt voor serviesgoed te nemen. Het digitale beeld van het roosje vergrootte ze, totdat de pixels uiteindelijk het plaatje gingen bepalen. Dat beeld verwerkte ze in een aantal porseleinen schalen.♦

Met de klok mee: modern koraalmotief; antiek tuinkrukje met apenmotief; proefbord; traditioneel ontwerp dat nog steeds wordt geproduceerd; bijbelscènes; theepot Ulpia.

